

Ο ΕΓΜΟΝΤ ΤΟΥ ΓΚΑΙΤΟΥ

(Κριτική ἀνάλυσις αὐτοῦ).

Ἐκ τῶν πρώτων χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου, ἐν αἷς τὸ πνεῦμα τῆς νεωτέρας ἐλευθερίας ταχύτερον ἀπεκαλύφθη, ἦσαν ἡ Βελγικὴ καὶ ἡ Ὁλλανδία. Ἐλευθερία θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ ἐλευθερία πρώτως ἤδη ἤρξαντο ἀναπτυσσόμεναι ἐν ταῖς χώραις ταύταις, αἵτινες κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα διετέλουσιν ὑπὸ τὴν ἰσπανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' αἰείποτε διατηροῦσαι τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια, ὧν τὴν τήρησιν εἶχον ὀρκισθῆ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰσπανίας. Ἐνεκα τῆς ἐπικαίρου αὐτῶν ἐμπορικῆς θέσεως καὶ τῆς γνωστῆς φιλοπονίας, ἀμφότεραι αἱ ἐπαρχίαι ταχέως προώδευσαν, διότι ὕλική εὐπορία ἐπιφέρει κατ' ἀναπόφευκτον λόγον διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἠθικὴν ἀνεξαρτησίαν· οὕτως αἱ Κάτω Χῶραι ἤρξαντο διακρινόμεναι ἐν τῇ συγχρόνῳ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῆς Εὐρώπης οὐ μόνον ἐπὶ ὕλικῃ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἠθικῇ καὶ διανοητικῇ εὐημερίᾳ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἀρεστὸν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, βασιλεὺς τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο ὁ σκοτεινὸς ἐκείνους καὶ μισαλλόδοξος Φίλιππος ὁ δεύτερος, ἡ μεγίστη τῶν πλητῶν τῆς Ἰσπανίας, διεπόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς ἱεράς ἐξετάσεως. Ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου, ἐν τῶν εὐτυχεστέρων γεγονότων τῆς νεωτέρας ἱστορίας, εὖρε ταχείαν περιθάλψιν καὶ ὑποδοχὴν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις. Τῆς ἀφορμῆς λοιπὸν ταύτης προθύμως ἐπιλαβόμενοι οἱ περὶ τὸν Φίλιππον ἐν Ἰσπανίᾳ, θέλοντες δὲ ν' ἀρπάσωσι τὰ πλούτη τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὰς πράγματι Ἰσπανικὰς ἐπαρχίας, ἐπεμψαν τὸν σκαιὸν καὶ αἰμοχαρῆ δοῦκα Ἄλβαν, ὅπως ἐν τῷ αἵματι καταπνίξῃ τὰ ἤδη ἀναφυόμενα σπέρματα τῆς ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, ἔνεκα τῆς καταπιέσεως τῆς Ἰσπανικῆς κυβερνήσεως, ὑπαγάγη δ' αὐτὰς τελείως ὑπὸ τὸν Φίλιππον. Ὁ

δοῦξ, βλέπων ἐκ προοιμίου, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κατευνάσῃ ταχέως τὰ πνεύματα καὶ νὰ καθυποτάξῃ τὴν χώραν, ἔκρινε φρονιμώτερον νὰ καταστρέψῃ διὰ τοῦ δόλου τοὺς μεγιστάνας αὐτῆς, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν ἀρχομένην ἐπανάστασιν, πρὸς τοῦτο δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις συνέλαβε καὶ τὸν τὰ μέγιστα ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἰσχύοντα τότε κόμητα Ἐγμοντ, ὃν παρανόμως δικάσας καὶ καταδικάσας ἀπέκτεινεν.

Αὕτη εἶνε ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τῆς παραμονῆς τῆς ἐπανάστασως τῶν Κάτω Χωρῶν, ἣν ὁ Γκαίτης ἐδραματούργησεν.

Ὁ Ἐγμοντ, ὡς δραματικὸν ἔργον, δὲν ἀπῆλαυσε καθ' ὄλοκληρίαν τῆς εὐνοίας τῆς κριτικῆς· πλείστοι ἀπὸ τοῦ Σχιλλέρου ἔτι, ἐν τῇ γνωστῇ αὐτοῦ περὶ τοῦ Ἐγμοντ κρίσει, ἐπέκριναν τὸ ἔργον, ἀρνηθέντες εἰς αὐτὸ μεγάλην δραματικὴν ἀξίαν. Ἡμιστὰ θέλω συνηγορήσει ἐνταῦθα ὑπὲρ τῆς δραματικῆς τελειότητος τοῦ Ἐγμοντ. Βεβαίως τὸ δράμα δὲν ἐποικήθη καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς αὐστηρᾶς δραματικῆς τέχνης· ἀλλ' ἐνυπάρχει τις ἐν αὐτῷ ἄλλη ἀξία, πρὸ τῆς ὁποίας ὑποχωροῦσιν οἱ κανόνες τῆς τέχνης, καὶ ἣτις καθίστησι τὸ δράμα ἕξοχον. Τὰ ὑψηλὰ ἔργα, τὰ ἀφ' ἐαυτῶν λαλοῦντα, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην δημιουργοῦμενα νὰ υποβληθῶσιν εἰς τὸ χωνευτήριον τῶν κανόνων τῆς κριτικῆς, ὅπως λάβωσι τὸν τέλειον αὐτῶν σχηματισμὸν· μόνον τὰ ταπεινὰ ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ λάβωσι κανονικὸν ἐξωτερικὸν τύπον, ζητοῦντα διὰ τούτου νὰ καλύψωσι τὰς ἄλλας αὐτῶν φυσικὰς ἐλλείψεις. Μὴ ζητήσωμεν λοιπὸν τελείαν ἀναλογίαν, τελείαν τῶν κανόνων τῆς τέχνης τήρησιν καὶ ἐφρμογὴν ἀπὸ προϊόντος τῆς μεγαλοφυΐας. Ἡ πτῆσις δὲν εἶνε τακτικὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ Ἄμλετος, ὁ Ὅθελλος, ὁ Φαῦστος, ὁ Götz von Berlichingen στεροῦνται ἀναμφιβόλως τῆς τέχνης ἐκείνης, τῆς ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῆς κριτικῆς, ἣτις ἀπανᾷται συνήθως ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Κορνηλίου, τοῦ Ρακίνα, ἢ τοῦ Λέσσιγγ· ἀλλὰ τις θέλει τολμήσει νὰ διῤυσχυρισθῇ, ὅτι ὁ Ἄμλετος, ὁ Φαῦστος, τὰ δύο ταῦτα συγγενῆ ὑπότινας ἐπόψεις δραματικὰ ποιήματα, εἶνε κατώτερα τῆς Φαίδρας τοῦ Ρακίνα, ἢ τῆς Αἰμυλίας Γαλόττη τοῦ Λέσσιγγ; τὰ μέγала ἔργα ἐν ἑαυτοῖς τῆς τέχνης τὸ μυστήριον ἔχουσιν, εἶνε δὲ ἀσύγ-

γνωστος μικροψυχία ν' απαιτῶμεν παρά ποιητῶν μεγάλων, οἷοι ὁ Σαιξπήρος, ὁ Γκαίτης, ν' ἀκολουθήσωσι δουλικῶς τοὺς κανόνας, οὕς ἔθηκεν ὁ εἷς ἢ ὁ ἄλλος τεχνοκρίτης.

Τῇ ἀληθείᾳ, ταῦτα λέγων, ἤκιστα σκοπῶ νὰ κηρύξω τὸν Ἐγμοντ τέλειον δρᾶμα· ὅτι ὁ Γκαίτης δὲν ἐλέκτετο τὴν δραματικὴν εὐφυΐαν τοῦ φίλου του Σχιλλέρου, οὐδεμίαν ἀντίρρησης· ὁ Γκαίτης ἦτο μέγας ποιητής, ἀλλ' ἦτο μέγας φυσιοδίφης· προσεπάθει νὰ παραστήσῃ καὶ νὰ ἐξεικονίσῃ τὸν ἄνθρωπον, οἷος ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει πραγματικῶς, οὐχὶ δὲ οἷος διαπλάττεται ἐν τῇ διαιοίᾳ τοῦ τὸ ἰδεῶδες θηρώντος καλλιτέχνου, καθὼς ἔπραττεν ὁ Σχιλλερος· τοῦτου ἕνεκα οἱ ἥρωες τοῦ Γκαίτου, μολονότι ἔστερημένοι μεγάλων δραματικῶν παθῶν καὶ ἄμοιροι μεγάλων πράξεων, εἶνε τοσοῦτον φυσικοὶ καὶ τοσοῦτον ἀληθεῖς· τοῦτο συμβαίνει παρά τῷ Τάσσῳ, τοῦτο παρά τῷ Götz, τοῦτο καὶ παρά τῷ Ἐγμοντ, στερουμένῳ τῆς δραματικῆς ἐκείνης ἐνότητος καὶ τοῦ τραγικοῦ πάθους, τοῦ ἐκπλήττοντος καὶ ἀφαρπάζοντος τὸν ἀκροατὴν ἢ τὸν ἀναγνώστην τοῦ δράματος· ἀλλ' ἐν ταῖς ἐλλείψεσι ταύταις ὑπάρχουσιν ἕτερα ἔξοχα προτερήματα, ἀκριβῆς καὶ φυσικὴ παράστασις τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ἐποχῶν, ἃς ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀναβιβάζει καὶ διὰ τοσοῦτον ζωηρῶν χρωμάτων ἀπεικονίζει...

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ψυχῆς ἐνὸς συγγραφέως πρέπει νὰ μελετήσωμεν τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπως καὶ καλλίτερον κατανοήσωμεν καὶ καλλίτερον αὐτὸ ἀγαπήσωμεν. Ἐν τῇ ἀπεικονίσει τοῦ Ἐγμοντ καὶ τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ πρὸς τὴν Κλαρίσκην, ὁ Γκαίτης ἠθέλησε ν' ἀποθανάτισῃ μίαν σελίδα τῆς ζωῆς του, φιλίαν ἀνάμνησιν ποθεινοῦ ἔρωτος, ὃν ὁ ποιητὴς ἠσθάνθη ἄλλοτε, κατα τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τοῦ ἐν Στρασβούργῳ σπουδαστικοῦ βίου του, πρὸς ὠραίαν νεάνίδα, Φρειδερίκην τούνομα, θυγατέρα πτωχοῦ χωρικοῦ ἱερέως· ὁ ἔρωσ ἐκεῖνος, ἀγνὸς καὶ περιπαθὴς, ὡς οἱ πρῶτοι παντὸς νέου ποιητοῦ ἔρωτες, εἶχεν ἐγκαταλίπει ἀνεξάλειπτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἵχνη· βαθεῖα λύπη κατελάμβανεν αὐτὸν, ὁπότε ἀνεμιμνήσκετο τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ἃς διῆλθεν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ τῆς κόρης ξενιζόμενος, ὁπότε ἀπὸ τοῦ Στρασβούργου ὁ νέος σπουδαστὴς μετέβαινε εἰς τι πλησίον χωρίον, ἐνθα ἦτο ἱερεὺς ὁ πατήρ

τῆς κόρης. Ἦτο ὠραῖον εἰδύλλιον ἕαρος, ἀλλ' ἦτο ταχὺ καὶ παροδικόν, ὡς εἶνε ταχεῖαι καὶ βραχεῖαι αἱ τοιαῦται στιγμαὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου· ὁ ἀριστοκρατικὸς γόνος τῆς Φραγκοφούρτης ἐγκατέλιπε ταχέως τὴν πτωχὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλσατιανοῦ ἱερέως, τὰ δὲ δάκρυα τοῦ ἐκ τοῦ ἔρωτος χωρισμοῦ ἐξήρανε ταχέως ἡ θερμὴ πνοὴ νέου ἔρωτος τοῦ ποιητοῦ. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Γκαίτης· δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσει ἄνευ ἔρωτος: «Ἡ μᾶλλον ἀξιέραστος καρδια», ἔγραφέ ποτε εἰς τινὰ φίλην του, «εἶνε ἡ τάχιστα ἀγαπῶσα, ἀλλ' ἡ τάχιστα ἀγαπῶσα, λησμονεῖ ἐπίσης τάχιστα.» Καὶ εἰς τοιοῦτους ἔρωτας, ταχέως συλλαμβανομένους καὶ ταχέως λησμονομένους, ὧν μέχρι τοῦ γήρατος εἶνε πλήρης ὁ ψυχικὸς βίος τοῦ Γκαίτου, δρεῖλομεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀξιέραστα πλάσματα τῆς ποιητικῆς γραφίδος του, τὰ γνωστὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ποιήσεως ὑπὸ τὸ ὄνομα Καρλόττα, Μαργαρίτα, Μινιὼν, Κλαρίσκη, Ἐλεονώρα.

Τοιοῦτου ἔρωτος ἱστορία, ἀθάνατος διατελέσασα ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἀπεθανατίσθη ἐν τῷ ἔρωτι τοῦ Ἐγμοντ καὶ τῆς Κλαρίσκης. Αἱ σκηναί, αἱ περιγράφουσαι τὸν ἔρωτα τοῦτον ἐν τῷ δράματι, εἶνε ἀμίμητοι. Ὁ Ἐγμοντ, τὸ εἰδῶλον τῆς Φλανδρικῆς, ὁ ἦρωσ καὶ νικητῆς τοσοῦτων μαχῶν, περὶ οὗ θανατωθέντος ἔγραψεν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας εἰς τὴν κυβέρνησίν του, «ὅτι εἶδε πίπτουσαν τὴν κεφαλὴν ἐκείνην, πρὸ τῆς ὁποίας δις ἐφοικίασεν ἡ Γαλλία,» ὁ Ἐγμοντ ἀπαυδῶν, κατάπνοος ἐκ τοῦ κλύδωνος καὶ τῶν ἀγῶνων τῆς κοινωνίας, ἔρχεται νὰ διέλθῃ μίαν στιγμὴν εὐδαιμονίας—στιγμὴν πρὸς ἔτη δλόκληρα ἀναλογοῦσαν—παρὰ τῇ ἐρωμένῃ του· πρὸς ἐκείνην πορεύεται ν' ἀποπλύνη τὰς ῥυτίδας τῶν μεριμνῶν ἀπὸ τοῦ μετώπου του. Ἡ κόρη τὸν ἀγαπᾷ, μολονότι οὗτος τοσοῦτον ὑπεράνω αὐτῆς ἴσταται· ἐκεῖνος εἶνε ὁ μέγας κόμης Ἐγμοντ, αὕτη δὲ ἡ μικρὰ πτωχὴ κόρη· ἀλλ' ὁ ἔρωσ δὲν γνωρίζει κοινωνικὰς διακρίσεις· καὶ ἔπειτα ἡ νεότης εἶναι μέθη ἄνευ οἴνου. Ὁποῖος ἀνθρώπος! λέγει πρὸς τὴν μητέρα της. «Ὅλαι αἱ ἐπαρχαίαι τὸν λατρεύουσιν, ἐγὼ δὲ εἶνε δυνατὸν νὰ μὴν ἦμαι τὸ εὐτυχέστατον πλάσμα εἰς τὰς ἀγκάλας σου;» Ὁ ἔρωσ τῆς Κλαρίσκης μετέχει ἀφελοῦς ἀφοσιώσεως καὶ λατρείας· δὲν εἶνε δυνατὸν

νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι πράγματι ἀγαπᾶται ἀπὸ ἀνδρα, τὸν ὁποῖον ὅλος ὁ κόσμος τιμᾷ καὶ σέβεται· εἶνε παράδοξον δι' αὐτὴν ὄνειρον ὁ ἕρως οὗτος· ὁ μέγας Ἐγμοντ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μικρῆς Κλαρίσκης!

«Ἄφες με νὰ σιωπῶ», τῷ λέγει μελαγχολικῆ· «ἄφες με νὰ σὲ κρατῶ· ἄφες με νὰ σὲ θεωρῶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς· νὰ εὕρω τὰ πάντα ἐν αὐτοῖς, παρηγορίαν καὶ ἐλπίδα, χαρὰν καὶ θλίψιν· (ἐναγκαλιζομένη καὶ θεωροῦσα αὐτόν). Εἶπέ μοι, εἶπέ! δὲν ἐννοῶ! εἶσαι ὁ Ἐγμοντ; ὁ κόμης Ἐγμοντ; ὁ μέγας Ἐγμοντ; ὁ τοσοῦτον περιβλεπτος, περὶ οὗ γράφουσιν αἱ ἐφημερίδες, ἀφ' οὗ ἐξαρτῶνται αἱ ἐπαρχίαι;

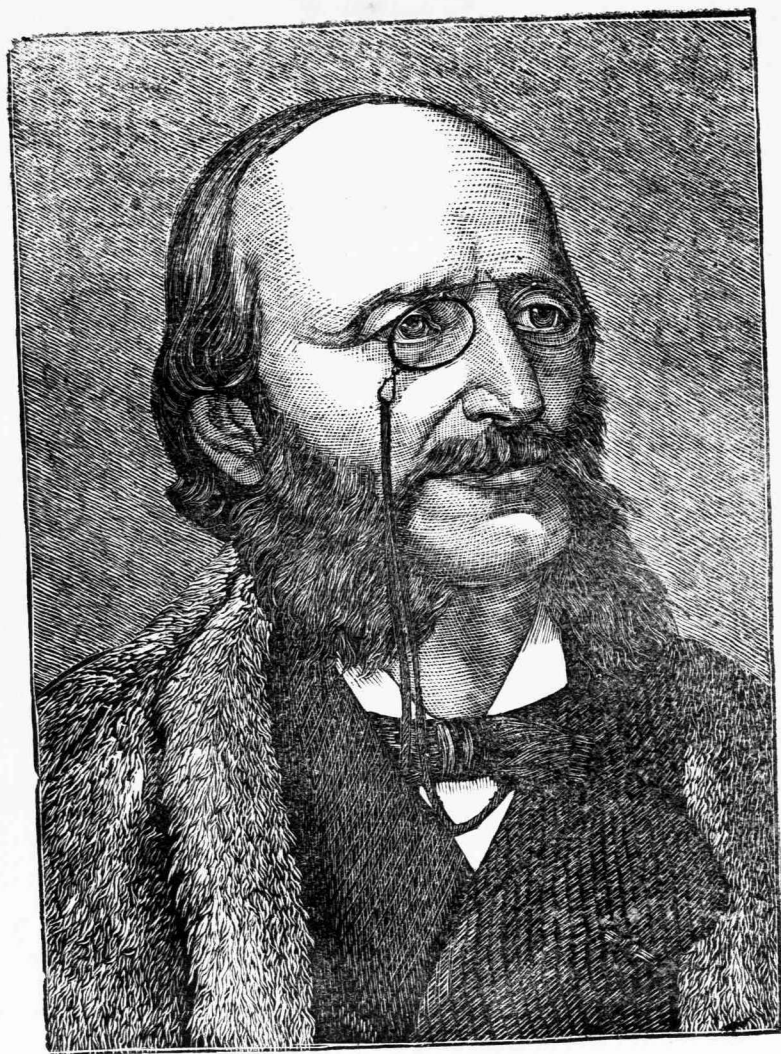
Ἐγμοντ. Ὁχι, Κλαρίσκη, δὲν εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖνος.

Κλαρίσκη. Πῶς;

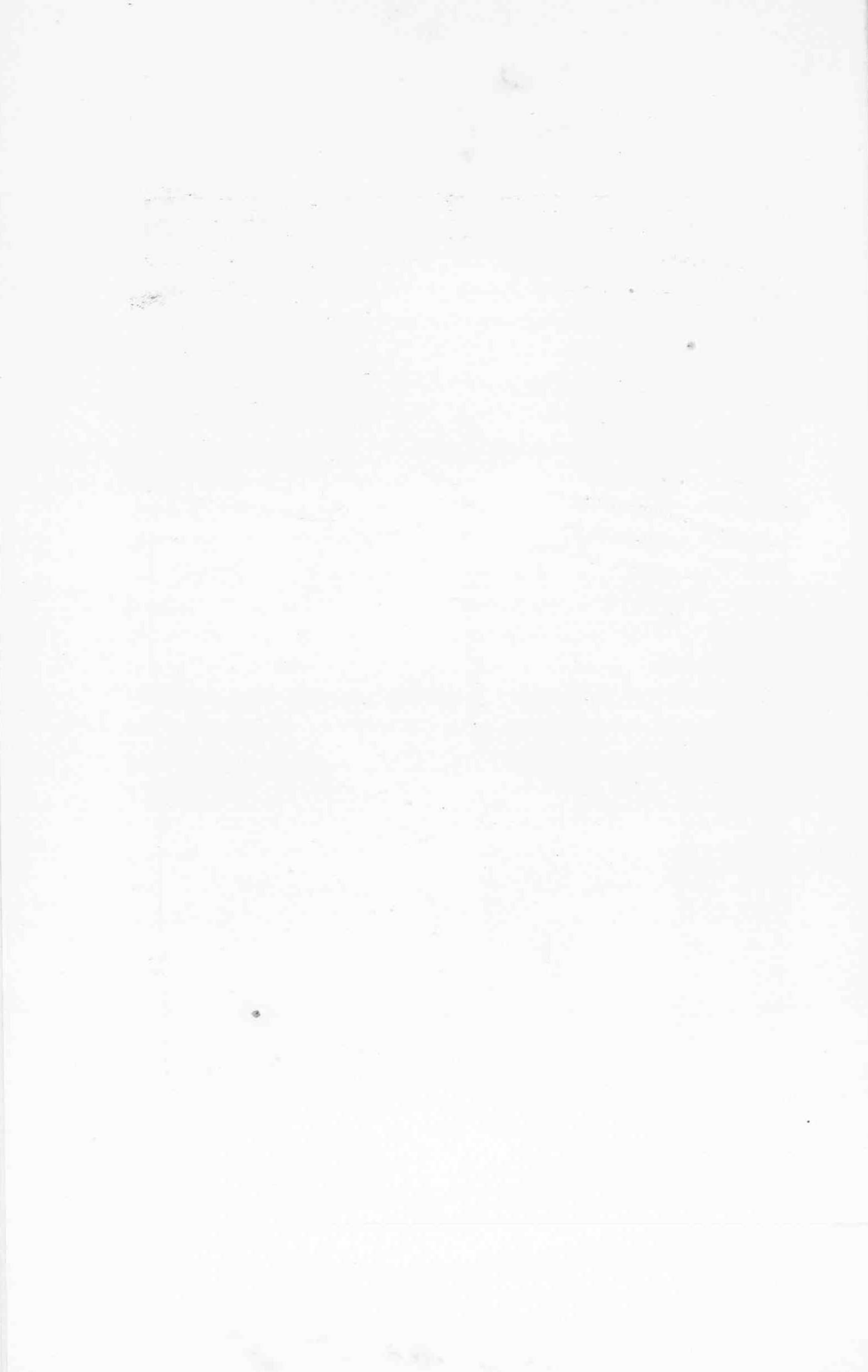
Ἐγμοντ. Ἴδὲ, Κλαρίσκη! Ἄφες με νὰ καθήσω! — (Κάθηται, αὐτὴ δὲ γονυπετεῖ ἐπὶ ὑποβάθρου, τείνουσα τὰς χεῖρας τῆς εἰς τὸν κόλπον του, καὶ θεωροῦσα αὐτόν). Ἐκεῖνος ὁ Ἐγμοντ εἶνε σκυθρωπός, τραχύς, ψυχρὸς Ἐγμοντ, διστάζων πάντοτε, ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δ' ἐκεῖνο λαμβάνων τὸ πρόσωπον· εἶνε τεθλιμμένος, παρεγνωρισμένος, ἀνήσυχος, ὁπότε οἱ ἄνθρωποι ὑπολαμβάνουσιν αὐτὸν εὐθυμον καὶ περιχαρῆ· ἀγαπώμενος ὑπὸ λαοῦ, ἀγνωστὸς τί θέλει· τιμώμενος καὶ ὑπερυψούμενος ὑπὸ πλήθους, μεθ' οὗ οὐδὲν δύναται τις νὰ ἐπιχειρισθῆ· κατασκοπευόμενος ὑπ' ἀνθρώπων διὰ παντὸς τρόπου δυναμένων νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ, ἐργαζόμενος καὶ κοπιάζων, πολλάκις ἄνευ σκοποῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνευ ἀνταμοιβῆς— ὦ ἄφες με νὰ σιγῶ, ὅπως ἔχω, ὅπως σκέπτομαι. Ἀλλ' οὗτος, Κλαρίσκη, ὁ ἥρεμος, ὁ εἰλικρινής, ὁ εὐτυχής, ὁ ἀγαπώμενος καὶ ἐννοούμενος ἀπὸ τὴν καλλίστην καρδίαν, τὴν ὁποῖαν ἐπίσης ἐννοεῖ καθ' ὀλοκληρίαν καὶ μὲ ἐντελῆ ἔρωτα καὶ ἐμπιστοσύνην θλίβει εἰς τὴν καρδίαν του (ἐναγκαλιζόμενος αὐτήν). Οὗτος εἶνε ὁ ἰδικός σου Ἐγμοντ».

Εἶνε ἀληθῆ, εἶνε πραγματικὰ τὰ αἰσθήματα ταῦτα. Ὀλιγίστας σιηνὰς παρομοίας πρὸς ταύτην περιέχει τὸ νεώτερον δράμα, τόσον κατὰ τὴν ἀφέλειαν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν φυσικότητα τῆς φράσεως.

Ἄλλ' ὁ Ἐγμοντ δὲν εἶνε ἐν τῷ δράματι ὁ εὐτυχῆς ἐραστῆς μόνον, εἶνε ἰδίως ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, ἐκεῖνος, πρὸς ὃν πᾶσα ἡ Φλανδρική στρέφει τὸ βλέμμα, ἀφ' οὗ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς ἀναμένει, καὶ ὃν ὁ λαὸς τῶν Κάτω Χωρῶν μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἐβλέπε τοποτηρητὴν του. Ἐλαφρὸς, εὐθυμὸς κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Ἐγμοντ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐλαφρότητα κρύπτων τὴν σοβαρότητα, ὑπὸ τὴν εὐθυμίαν τὴν ἐμβροίθειαν, πολεμῶν τὴν Ἰσπανικὴν ἀρχὴν οὐχὶ διὰ συνωμοσιῶν καὶ δημοτικῶν ἀγορεύσεων, ἀλλὰ διὰ σκωμμάτων καὶ δι' ἐπιγραμμάτων, ὅπως ἀντίθετος τοῦ Ἀραουσιωνίου, τοῦ σκεπτικοῦ, τοῦ ὑπολογιστικοῦ ἀνδρός, τοῦ ἐτέρου τούτου τῶν Κάτω Χωρῶν μεγιστάνος: «Φοβοῦμαι τὸν Ἀραουσιωνίον, λέγει ἡ Ἀντιβασίλισσα τῶν Κάτω Χωρῶν πρὸς τὸν γραμματέα τῆς, καὶ φοβοῦμαι διὰ τὸν Ἐγμοντ. Ὁ μὲν εἶνε κρυφίνους καὶ προφυλακτικός, ὅπως δὲ ἀντίθετος ὁ ἕτερος» συμπεριφέρεται τοσοῦτον ὑπερηφάνως, ὥστε μὴ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκυμαίνεται ἡ χεὶρ τοῦ βασιλέως.» Ὁ Ἐγμοντ οὔτε συνωμότης εἶνε, οὔτε δημιουργὸς ἐξ ἐπαγγέλματος μᾶτην θέλομεν ἀναζητῆσαι ἐν αὐτῷ ἐνθουσιώδη ἥρωα τῆς ἐλευθερίας, καλλιτεχνικὰς ὑπὲρ αὐτῆς σφρηλητοῦντα φράσεις, ἐμπνέοντα τὸν λαὸν καὶ διεγείροντα αὐτὸν εἰς ἐπανάστασιν, πρὸς ἀνάκτησιν τῶν καταπατουμένων δικαίων του. Ὁ Ἐγμοντ ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του, ζητεῖ τὴν τήρησιν τῶν ἀρχαίων τῆς Φλανδρικῆς προνομίων, ἀλλὰ δι' εἰρηνικῶν, διὰ νομίμων μέσων. Ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Βασιμάρης, τοῦ μυστικοσυμβούλου τοῦ δουκὸς, οὐδεμία ὑπῆρχε φλέψ δημοτικοῦ ἥρωος καὶ ῥήτορος τῆς ἐλευθερίας· καὶ τοιοῦτον ἐπλασε τὸν Ἐγμοντ. Οἷα διαφορὰ μεταξὺ τοῦ κόμητος Ἐγμοντ τοῦ Γκαίτου καὶ τοῦ Δὸν Πόζα τοῦ Σχιλλέρου! ἀμφότεροι εἶνε φίλοι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν δικαίων τῆς Φλανδρικῆς, ἀμφότεροι συνήγοροι ὑπὲρ αὐτῆς, ὁ μὲν δὸν Πόζας πρὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φιλίππου τοῦ δευτέρου, ὁ δὲ Ἐγμοντ πρὸ τοῦ τοποτηρητοῦ αὐτοῦ δουκὸς Ἄλβα· ἀλλ' ὁ μὲν δὸν Πόζας εἶνε ὁ ἥρωας, ὁ προφήτης τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν νέων χρόνων· ζῆ ἐν τῇ δυστυχεῖ ἐκείνη ἐποχῇ τῆς τυραννίας καὶ τῆς μισαλλοδοξίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἶνε πολίτης τῶν μελλόντων αἰώνων.

ОФФЕНБАХ

συζητεί, ιδεολογῶν, μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἀπαιτῶν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Φλανδρικής καὶ μετὰ τόλμης, ἀξίας ἐμπνευσμένου προφήτου, ἐπιφωνεῖ πρὸς τὸν σκαιὸν ἐκείνον βασιλέα: «Ἀγαπῶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' ἐν ταῖς μοναρχίαις οὐδένα ἄλλον ἐκτὸς ἐμαυτοῦ ν' ἀγαπῶ ὀφείλω». . . . «Ὁ αἰὼν δὲν εἶνε ὥριμος εἰσέτι διὰ τὸ ἰδεῶδες μου. Ζῶ πολίτης τῶν μελλόντων χρόνων». . . . καὶ ἐπιπλήττει τὸν Φίλιππον διὰ τὴν δεσποτικὴν διαγωγὴν του ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ταῖς Κάτω Χώραις, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ ἐλευθερίαν συνειδήσεως! Εἶνε εὐγενής, εἶνε ὑψηλὸς ὁ χαρακτήρ οὗτος τοῦ Δὸν Πόζα, ἀλλ' εἶνε πραγματικὸς;

Ὁ Ἐγμοντ ἐν τούτοις εἶνε πάντῃ διάφορος τοῦ δὸν Πόζα· λαμβάνει τὰ πράγματα, ὅπως ἔχουσι· δὲν αἵρεται ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ εἰς τὸ ἰδεῶδες, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἰδεώδους κατέρχεται εἰς τὴν πραγματικότητα· ἐν τῇ θυέλλῃ διατηρεῖ τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἀταραξίαν, ἀξίαν πολιτικοῦ ἀνδρός, ὡσεὶ μὴ ἦτο αὐτὸς, ὁ ὑποπτος εἰς τὴν Ἰσπανικὴν κυβέρνησιν, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀποίου ὑψοῦται τὸ Δημόκλειον ξίφος τῆς τυραννίας, ἀλλ' ὁ εὐτυχὴς ἐραστὴς τῆς Κλαρίσκης. Ὑπὸ οὐδεμίαν σποδαιότητα λαμβάνει τὸν βίον, εἴτε ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ κινδυνεύων, εἴτε ἐλεύθερος ἐντὸς τῆς κοινωνίας: «Ἀλλ' ἐὰν σεῖς ὑπὸ τοσοῦτον σοβαρὰν ἔποψιν ἐννοεῖτε τὸν βίον, λέγει πρὸς τὸν γραμματέα του, τί ἐκ τούτου; Ἄν ἡ πρωτὰ δὲν ἐξεγείρη ἡμᾶς διὰ νέας τέρψεις, ἂν τὴν ἐσπέραν οὐδεμία ἐλπίς εὐθυμίας ὑπολείπεται ἡμῖν πλέον, ἀξίζει οὗτος ὁ βίος, διὰ νὰ ἐνδύωμεθα μόνον καὶ νὰ ἐκδυώμεθα; Καὶ ἀνατέλλει σήμερον ἡ ἡμέρα, ὅπως σκετῶ τί συνέδη χθές; Καὶ περαιτέρω: «Ὡς εἰ ὑπὸ ἀοράτων πνευμάτων μαστιγούμενοι οἱ ἵπποι τοῦ χρόνου βαίνοσι, σύροντες τὴν ἐλαφρὰν ἄμαξαν τῆς εἰμαρμένης ἡμῶν, ἐνῶ εἰς ἡμᾶς οὐδὲν ὑπολείπεται, ἢ εὐτολμοὶ νὰ κρατῶμεν καλῶς τοὺς χαλινούς καὶ ὅτε μὲν δεξιᾶ, ὅτε δὲ ἀριστερᾶ νὰ ἀπομακρύνωμεν τοὺς τροχούς, ἄλλοτε μὲν ἀπὸ τῶν βράχων καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τῶν κρημνῶν. Τίς οἶδε ποῦ βαίνομεν; καὶ μὴ γνωρίζομεν τάχα πότεν ἤλθομεν;».....

Τοιαύτη ἡ φιλοσοφία τοῦ ποιητοῦ, πλήρης μελαγχολικῆς σκέψεως, πλήρης μεγαλείου, ἦν ἀπαντῶμεν εἰς τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμ-

μάτων τῆς ὠρίμου ἡλικίας του, καὶ ἦν κατὰ μέγα μέρος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐφήρμοζεν. Ἦτο μέγας ὡς ὁ κόσμος, ἔλεγον οἱ θαυμασταὶ του, ὁ ποιητὴς τοῦ Φαῦστου, εὐγενὲς μεγαλεῖον περιέβαλλεν αὐτὸν ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ ταῖς δυστυχίαις του· αἰτρικυμῖαι τῆς πατρίδος του, τῆς ἰδίας αὐτοῦ οικογενείας καὶ καρδίας οὐδέποτε παρέφερον αὐτόν· ἤκουσε τὸ πυροβόλον τῆς Ἰένης σημαῖνον τὴν πτώσιν τῆς Γερμανίας· εἶδε τὴν Βαϊμάρην διαρπαζομένην καὶ ἐν μέρει πυρπολουμένην ὑπὸ τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, τὴν δὲ οἰκίαν αὐτοῦ σταθμὸν στρατιωτικὸν καταστᾶσαν, χωρὶς ὁ νικητὴς νὰ σεβασθῆ τὸ τέμενος τῶν Μουσῶν, τὸν οἶκον τοῦ ποιητοῦ, ὅπως ἄλλοτε ὁ ἥρωϊς τῆς Μακεδονίας ἐσεβάσθη τὸν οἶκον τοῦ Πινδάρου, ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα ἀπεδέχθη μετ' ἀξιοθαυμάστου ἀπαθείας· φθάσας εἰς τὸ ὀγδοηκοστὸν καὶ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἰδὼν ὅλους τοὺς φίλους του, τοὺς συγγενεῖς του προαπελθόντας αὐτοῦ, οὐδέποτε κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ὀδύνης, διετήρησε δ' αἰετοῦ τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἀταραξίαν, ἥτις ἐπιπνέει εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Τοιοῦτοι εἶνε ὡσαύτως οἱ ἥρωες τῆς φαντασίας του: Ὁ Φαῦστος θνήσκει ἐπιφωνῶν: «Τὰ ἔχνη τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου μου οὐδέποτε εἶνε δυνατόν τὰ ἐξαλειφθῶσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα... Καὶ ἦδη ἀπολαμβάνω τὴν ὑψίστην στιγμήν ἐν τῇ προαισθήσει τοιαύτης ὑψηλῆς εὐδαιμονίας.» Ὁ Götz von Berlichingen, ὁ τελευταῖος ἰππότης τοῦ Μεσαιῶνος, ἐνῶ ἐκπνέει ἅπασα ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θνήσκων, ὅτε τὰ δένδρα ἀναθάλλουσιν, ἐλπίζει δὲ ὅλος ὁ κόσμος, ἀνακραῖζει πλήρης θάρρους: Ἐλευθερία! Ἐλευθερία!, ὡς αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἐν ταῖς τελευταίαις στιγμήσιν τῆς ζωῆς του ἀνεφώνει: *Περισσότερον φῶς!....*

Τοιαύτην ἀταραξίαν δεικνύει ὁ Ἐγμοντ πρὸ τοῦ καλέσαντος αὐτὸν δουκὸς Ἄλβα, ἐλθόντος ὅπως καταπαύσῃ τὴν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἐκραγεῖσαν στάσιν· ἐλευθέρως καὶ εἰλικρινῶς λαλεῖ ὁ κόμης πρὸς τὸν Ἄλβαν, ὡς εἰ εἰς ἑαυτὸν ὀμιλῶν, ἄνευ πάθους, μηδαμῶς παραφερόμενος, ἐνῶ ὁ Ἄλβας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δικασταί, ἐν τῷ κρυπτῷ συνεδριάζοντες, χαρακτηρίζουσι τὴν ἀφέλειαν ὡς προδοσίαν, κηρύττουσιν αὐτὸν ἐχθρὸν τοῦ κράτους καὶ καταδικά-

ζουσιν εἰς θάνατον· τοιαύτη ἦτο ἡ διαδικασία τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων χρόνων τῆς ἱεραῆς ἐξετάσεως. Ὅποια ἀντίθεσις χαρακτήρων ἐν τῇ μακρᾷ συνδιαλέξει τοῦ Ἐγγοντ μετὰ τοῦ Ἄλβα! Ἐκαστος ἑμιλεῖ τὴν γλῶσσάν του, ἐκάστου ὁ χαρακτήρ ἀκριβῶς ἀπεικονίζεται· ἀφ' ἐνὸς ὁ Ἄλβας, ὁ σκαῖος Ἴσπανός, ὁ ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας, ὁ σκόπτων αὐτήν, ἰδιαιτέρον κατὰ τὰς σκέψεις του ὀρισμὸν εἰς αὐτὴν δίδων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἐγγοντ, ὁ γενναῖος καὶ εἰλικρινὴς εὐπατρίδης τῆς Φλανδρικῆς, ὁ λαλῶν τὴν γλῶσσαν τῆς τιμῆς καὶ τῆς παρρησίας, ἀπέναντι τῶν δολίων καὶ ὑπόδλων ἐρωτήσεων τοῦ Ἄλβα. Παρὰ μὲν τῷ Ἴσπανῷ μεγαλιάνι ἐκπροσωπεῖται τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ αὐθαιρέσια, ταρτουφικὴ, ὑπουλος, ἀγνοῦσα τί ἐστὶ τιμὴ, τί ἐστὶ συνείδησις, παρὰ δὲ τῷ Ἐγγοντ ἡ ἐλευθερία, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀρετὴ — ὁ ἀνατέλλων νέος κόσμος. Μετὰ πόσου ἐνδιαφέροντος, μετὰ πότης προσοχῆς ὁ ἀναγνώστης λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πάλην ταύτην τῶν ἰδεῶν, τῶν παθῶν, τῶν αἰσθημάτων! φρίσσει ἐκ τῆς προαισθήσεως τῆς εἰμαρμένης, τῆς ἀναμενούσης τὸν ἥρωα ὕψω δὲ μείζων ἡ εὐτολμία, κατὰ τοσοῦτον καὶ ὁ κίνδυνος, κατὰ συνέπειαν καὶ τοῦ θεατοῦ τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἐν ἔτι βλέμμα βίψωμεν πρὸς τὴν ἀτυχῆ Κλαρίσκη, τὸ εὐοσμῶτατον τοῦτο ἄνθος τῆς γερμανικῆς ποιήσεως, πρὶν ἢ καταλίπωμεν αὐτήν, περατοῦντες τὰς ὀλίγας ταύτας περὶ τοῦ δράματος παρατηρήσεις· ἀκολουθήσωμεν αὐτὴν ἐν τινι τῶν ἀγίων τῶν Βρυξελλῶν, διεγείρουσαν τοὺς πολίτας εἰς στάσιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ καθεῖρτου Ἐγγοντ. Λόγοι πλήρεις ζωῆς καὶ πάθους ἐξέρχονται ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς νέας κόρης, ἐνῶ οἱ πολῖται φεύγουσιν ἔντρομοι πρὸ τοῦ κινδύνου, μεθ' ὅλας αὐτῆς τὰς προτροπὰς καὶ προκλήσεις:

Κλαρίσκη, Μένετε! μένετε, μὴ ὀπισθοχωρεῖτε, ἀκούοντες τὸ ὄνομά του, πρὸ τοῦ ὁποίου ἄλλοτε τόσον εὐθυμοὶ συνωθεῖσθε! — Ὅταν ἡ φήμη ἀνήγγαλλεν ἐκεῖνον, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον: «Ὁ Ἐγγοντ ἔρχεται, ἔρχεται ἀπὸ τὴν Γάνδην!» τότε ἐνομιζόντο εὐτυχεῖς οἱ ἄνθρωποι τῶν δρόμων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔμελλεν ἐκεῖνος νὰ περάσῃ ἔφιππος. Καὶ ὅταν σεῖς ἠκούετε τὸν κρότον τῶν ἵππων

του, ἕκαστος ἄφινε τὴν ἐργασίαν του, εἰς δὲ τὰ περίεργα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα σεῖς ἀπὸ τὰ παράθυρα προσβάλλετε, ὡς ἀκτῖς ἡλίου ἐχύνετο ἀπὸ τοῦ προσώπου του ἐν βλέμμα χαρᾶς καὶ ἐλπίδος. Τότε ἐσηκόνετε τὰ τέκνα σας ὑψηλά, ἐπάνω ἀπὸ τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, καὶ ἐλέγετε εἰς αὐτά: «Ἰδέ, αὐτὸς ἐκεῖ εἶνε ὁ μέγας Ἐγγμοντ!» ἀπ' αὐτὸν ἔχετε νὰ περιμένετε καλλιτέρους καιροὺς ἀπ' ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔζησαν οἱ πατέρες σας.» Προσεῖχάτε μὴ σᾶς ἐρωτήσωσί ποτε τὰ τέκνα σας: «Τί ἔγεινεν ἐκεῖνος, τί ἔγειναν οἱ καιροί, τοὺς ὁποίους ὑπέσχεσθε;»

Καὶ ἡ Κλαρίσκη, ἄπελπις, μὴ εὐρίσκουσα ἀκρόασιν, ἀπέρχεται εἰς τὸν οἶκον, ὅπου λαμβάνει τὸ δηλητήριον...

Ἡ τελευταία πράξις τοῦ Ἐγγμοντ, ὅπως παρετήρησεν ἤδη ὁ Σχιλλερὸς, ἀρμόζει μᾶλλον εἰς μελοδράμα ἢ εἰς δράμα. Ὁ Ἐγγμοντ μετὰ μακρὸν διάλογον μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλθα, ἀλλ' ἄνευ πολλοῦ δραματικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀποκοιμᾶται, ὅπως μεταβῆ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ ὕπνου εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ θανάτου· συγχρόνως ἀρχεται ἐπικήδειος μουσικὴ ὁ Ἐγγμοντ ὄνειρεύεται· ἐπιφαίνεται αὐτῷ ἡ Κλαρίσκη ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐλευθερίας· προσκλίνει πρὸς τὸν κοιμώμενον ἥρωα, τὴν νίκην εἰς αὐτὸν ἀγγέλλουσα, διότι ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ θέλει ἀναβλαστῆσαι τῶν Κάτω Χωρῶν ἡ ἐλευθερία. Ὁ Ἐγγμοντ ἐξεγείρεται καὶ παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐκεῖ φρουρούντων Ἰσπανῶν στρατιωτῶν, ὅπως, τῆς πρωίας ἤδη ὑποφωσκούσης, ὀδηγηθῆ πρὸς τὸν θάνατον.

Τοιοῦτος ὁ Ἐγγμοντ—ἐξοχος παράστασις τῆς πάλης τῆς ἐλευθερίας πρὸς τὴν τυραννίαν, διὰ ζωηρῶν χρωμάτων ἐξικονίζουσα μίαν τῶν σπουδαιοτάτων ἀλλὰ καὶ θλιβερωτάτων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας. Ὡς δραματικὸν προῖον δὲν εἶνε βεβαίως ἔργον πρώτης τάξεως, οὐδὲ δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν τοῦ Σαιξπήρου καὶ τοῦ Σχιλλέρου· ὑπόκειται καὶ τοῦτο εἰς τὰς αὐτὰς ἐλλείψεις, εἰς ἃς καὶ τὰ ἕτερα τῶν δραμάτων τοῦ ποιητοῦ, ὁ Gütz, ἡ Ἰφιγένεια, ὁ Τάσσος. Ὁ Γκαίτης δὲν ἦτο μέγας δραματικὸς ποιητής, ὅπως ἐννοεῖ ἡ δραματικὴ τέχνη, ὅπως ἦσαν οἱ τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως εἶνε

ἐκ τῶν νεωτέρων Σαιξπηρός καὶ Σχίλλερρος, ἀλλ' ἦτο ἀπλῶς μέγας ποιητής, ἔξοχος ἄνθρωπος· εἶνε τὸ μοναδικώτερον φαινόμενον τῶν νεωτέρων χρόνων· μεθ' ὅλας τὰς φαινομένας αὐτῶν ἐλλείψεις φέρουσι τὰ ἔργα του μεγαλοπρεπῆ τινα τύπον, τὸν ὁποῖον μάτην θέλομεν ἀναζητῆσαι εἰς τὰ ἔργα τῶν ἄλλων ποιητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐξαιρουμένου τοῦ Σαιξπήρου. Ὑπὲρ πάντα ποιητὴν ὁ Γκαίτης εἶχε σπουδάσει καὶ ἐρευνήσει τὰ μυστήρια τῆς φύσεως ὑπὸ ὅλας αὐτῆς τὰς φάσεις καὶ ἀπόψεις, ταύτην δὲ τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν ἀπαντῶμεν εἰς τὰ πλείστα τῶν συγγραμμάτων του. Καὶ ἂν λοιπὸν ὁ Ἑγμοντ στερεῖται τῶν προσόντων δράματος πρώτης τάξεως, εἶναι πάντοτε ὠραῖον ποιητικὸν προϊόν, δυνάμενον νὰ σκιάσῃ τὴν ἀξίαν πολλῶν ἄλλων, γεγραμμένων μὲν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, στερουμένων δὲ τῶν προσόντων ἐκείνων— τῆς καθόλου ποιητικῆς δημιουργίας— τῶν ἀπαιτουμένων δι' ἓν ἄξιον λόγου δράμα, εἴτε ἂν ὀνομασθῆ τοῦτο *διαλογικὸν μυθιστόρημα*, ὡς ὠνόμασεν αὐτὸ ὁ Lewes, εἴτε συγγενὲς πρὸς μελόδραμα, ὡς εἶπεν ὁ Γερβίνος, εἴτε ὡς ἱστορικὸν δράμα κατὰ τὸν Rosenkranz, εἴτε ὡς ἡ ἀληθὴς ἔκφρασις τῆς νέας τραγωδίας, ὡς εἶπεν ὁ Ampère....

Ὁ Ἑγμοντ καὶ ἡ Κλαρίσκη εἶνε δημοτικὰ καὶ εὐνοούμενα πρόσωπα τῆς νέας τραγωδίας εἰς οἰανδήποτε χώραν καὶ ἂν ἐγνώσθη τὸ δράμα τοῦτο τοῦ Γκαίτου. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι παρομοίαις ἤθελε τύχει εὐνοίας καὶ παρὰ τῇ ἐλληνικῇ κοινωσίᾳ. Ἡ Κλαρίσκη εἶνε ἡ ἔκφρασις ἀληθοῦς καὶ ἀγνοῦ ἔρωτος, ὁ δὲ Ἑγμοντ τύπος φιλανθρώπου ἠρωίσμου, ἠρωίσμου ὑγιοῦς καὶ εὐθύμου, ὅσον περιφανοῦς. Ἡ Ἑλληνικὴ σκηνή, ἡ νηπιάζουσα εἰσέτι, ἡ μὴ δυναμένη νὰ ἐπιδείξῃ σήμερον τοὺς γενναίους ἐκείνους χαρακτῆρας τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, δὲν θέλει ἀναγράψῃ εἰς τὸ εὐρετήριόν της εὐχαρίστως τὸ ἔργον ἀνδρός, γνησίου τέκνου τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος; Τὸ θέατρον δὲν εἶνε συνευκτέριον κόπου μόνον κατὰ τριβῆς χρόνου, ἐλαφρᾶς τινας διασκεδάσεως. Δὲν μεταβαίνομεν ἐκεῖ, ὅπως κορέσωμεν ἢ γαλθανίσωμεν ἐκνευρισμένας αἰσθήσεις· εἶνε σχολεῖον, δημόσιον βῆμα, ἀφ' οὗ πρέπει νὰ διδάσκονται καὶ νὰ ἐπευφημῶνται αἱ ὕψιστα ἀλήθειαι, τὰ εὐγενέστατα

πάθη και συναισθήματα' τοιοῦτον εἶνε τὸ ἀληθὲς θέατρον, τοιοῦτον ὑπῆρξε κατὰ τὰς ὥραίας ἡμέρας τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, καὶ τοιοῦτον πρέπει νὰ καταστῆ καὶ πάλιν τὸ νέον ἐλληνικὸν θέατρον, τέμενος ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἐξημερώσεως. Ἐπέστη ὁ καιρὸς ἤδη, ὅπως ἐπέλθῃ σοβαρὰ ἀντίδρασις, εὐτολμος καὶ γενναία πάλῃ κατὰ τῆς ἀνοσίτου ἐπιδράσεως τῆς παρισινῆς φιλολογίας, τῆς δεσποζούσης καὶ εὐνοουμένης σήμερον ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους· ἔνεκα τοιούτων λόγων προσφέρεται τὸ προσεχῶς ἕως δημοσιευόμενον δρᾶμα, τὰ ὑψηλότατα καὶ ἰσρότατα τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων ἐξαῖρον, οὐχὶ βεβαίως ἀδιάφορον εἰς τὴν ἐλληνικὴν κοινωνίαν, ἥτις ἀσμένως θέλει ἀποδεχθῆ ἔργον, μηδὲν κοινὸν ἔχον μετὰ τῶν ἐξαμβλωμάτων τῆς συγχρόνου γαλλικῆς σκηνῆς, καὶ τὸ ὅποιον ὡς ἀντίδοτον μάλιστα κατὰ τούτων ἐκδίδεται, καὶ ὡς μικρὰ συμβολὴ διὰ τὸ ὑπ' αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξάμενον ἤδη ν' ἀναγεννᾶται νέον ἐλληνικὸν θέατρον.*)

NEOKARE KAZAZHE.

*) Ἐγράφησαν ταῦτα ἔνῃ χρησιμεύσωσιν ὡς πρόλογος μεταφράσεως τοῦ Ἔγμοντος, προσεχῶς ἕως δημοσιευθησομένης. Σημ. «Π. Στοῶς».